

ՄԻՒՆԱՏԻՅԻ ԷՐՃԻՅԱՍ

ՐԷՍԱԼԵՅԻ ՏԷՎՐԻՅԷ

ԻԼՄԻՅԷ. ՍԱՆԱԹԻՅԷ. ԱՏԱՊԻՅԷ ՎԷ ՍԱՅԻՐԷ

15 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

1859

ԴԻՍԱԼԷ 10

ԳՐԶԱԼԵՐ ՄԷՔԹԻՊԻ

(Լ. 9. Իսաւէրէն պաշտէ)

ՏԻՕՐՏԻՒՆՃԻՒ ՎԷ պէշնաճի ՄԻԼ-
նատիւրտէ պահար կէտիկինէ պինտէն,
ինսան իլէ հայվանըն ֆարգը, տիկէն շէյ
օլմայուպ, անապ ֆիքրի տիր տէնիլտի.
ֆէգաթ, ալէստէվիլէ ֆիքը հայվանլար-
տա տախի պուլունտուղունտան, ինսան
ճանը իլէ հայվան ճանընըն, վէ տէ եա-
խօտ ինսան ֆիքրի իլէ հայվան ֆիքրինին
պաշընա ֆարգը պէյան օլունաճապ իտի
իսէ տէ, շիմտիլէ դատար, ըհսալէմիդին
վիւսաթընըն միւսաատէսի օլմատըղըն-
տան, պիր մինասիպ տէֆայէ պէքլէնիլ-
մէքտէ տիր:

Ֆէգաթ պիզլէր, շիմտիլէ հալ նի-
լէթիմիզէ ասըլ ինսան ֆիքրինի վէ եա-
խօտ ինսան ֆիքրինի մախսուս պուլունտան
խասսէլէրի ալարապ, պահարմըղա տէվաթ
իտէլիմ:

Ինսան էվլատընըն հայվանտան
ֆարգը ճանը, վէ տէ եախօտ ֆիքրի
տիր, լաքին ֆիքը տէնիլէն շէյ քէնտու-
քէնտուլէ կէօրիւլիւր, իշիտիլը վէ ան-
լաշլըր պիր շէյ օլմատըղընտան, օլ ֆիք-
րի պէյան իտէպիլը պիր Թարիգ վէ պիր

վասէթա օլմատըղա, էքտիկէրիմիդին
ֆիքրինի, եանի, գարշմըղտա տուրան
պիր պաշա առէմին ֆիքրինին ինճէլիյի
նի, գապալըղըն, ազլըղըն, չօգլուղը-
նու, քէսկինիլինի, կէվէքլէլինի, գա-
թան անլայըպ քէշֆ իթմէք միւմքին օլա-
մազ:

Քէգալը, էվվէլէրի պահար կէտի-
լինէ նէգարէն, ֆիքրին գարնտաշը, վէ
եախօտ Թէրճիւմանը տիլ տիր: Վէ ֆիքը
իլէ տիլ էօյլէ պիր գարնտաշ տըրլար քի,
ապա պիրի պիրլէրինտէն պըրլմատըգ-
տան պաշա, պիրի իլէրու կիթմէտիք-
ճէ, թիկէրի տախի կիտէմէզ, պիրինին
նիզամը պօղուլմա: րգճա, տիկէրինին տա-
խի պօղուլմա: Ինսան, տիմէք իսթէ-
րիզ քի, պիր առէմ տիլպազ օլտուգճա,
ֆիքրի տախի քէսկին օլմասը, վէ ֆիքրի
քէսկին օլտուգճա, տիլ տախի վէնկին
օլմասը Թապիի տիր: Չիրա պիր առէմ
չօգ շէյ տիլշիւնիւր եախօտ էօյրէնիլ իսէ,
օլ տիլշիւնտիկիւնիւն եախօտ էօյրէնտի-
կինին իֆատէսինէ պօրճլու տուր, վէ
պինապէրին, պիր առէմ չօգ շէյ սէօյլէյիպ
իֆատէ իյլէր իսէ, պէ հէր հալ, օլ
սէօյլէտիկինի վէ եախօտ իֆատէ իյլէտի-

կինս էվկլիդեսն տիւրիւնիւ պէտքէն մէկէ պօրճու տաւր : Վէ պու սէօյլէտիք լէրիմիդտէ դայիտէյի քիւլիյէ հագգըն տա օլտուղունտան , պապը միւսթէնա սիւալլէրէ տիգգաթ օլունմազ , ճայիլ ջլմստըղը աշիքեար տըր :

Ֆէգաթ , շունու տախի պէյան ի տէրիլ քի , չօգ տէֆա ֆիքը իյի օլուր , լիսան ֆէնա , վէ լիսան իյի օլուր ֆիքը ֆէնա իսէտէ , պիղիմ նիյէթիմիլ , պու լաճըգտա ֆիքը իլէ լիսանըն եալընըգ տէ լէճէսին անլաթմազ օլտուղունտան , օլ խուսուսլարըն պահսընը պաշգաճա կէօր մէյէ միւսթաճըլ :

Տիւնեայէ կէլմիշ կիթմիշ , վէ հա լէա մէվճուտ պուլունան միլլէթլէրին քեաֆֆէսիտէ , թէֆթիշ օլունտուգտա , գանղի միլլէթ իլմ ու մալիւմաթտէ վէ շան ու շէօհլէթտէ մէտհէ շայան , վէ եա խօտ իլէրուտէ պուլունմալ վէ պուլուն մագտէ իսէ , օլ միլլէթին տիլի տախի ի լէրու կիթմիշ , վէ կիթմէքտէ օլտուղուն շէմն կիպի աշիքեարէն անլաշըլմագտէ տիր :

Ֆիքըրի , վէ մալիւմաթը , ատապ ու թէրսիյէսի վէ սերվէթի իլէրու կիթմիշ տէ , լիսանը հօյլէ մուլաթթալ գալմիշ , վէթախօտ լիսանը իլէրու կիթմիշտէ , քէն տուսի եապանիլքտէ գալմիշ , հիւ պիր միլլէթ կէօրիւլէմէմիշ տիր , վէ հէմտէ կէօրիւլէմէզ : Տիմէք տիր քի , պիր միլլէթին , իլէրու կիթմիշ օլմասընա , օլ միլլէթին լիսանը կիպի պիր գալի իսպաթ պուլունամատըղը էճիլտէն , պիղիմ միլլէթէմիզին տախի վագթիլլէ նէ գատաը մէտհէ շայան պիր միլլէթ օլմուշ օլտուղունա , գրաբաու լիսանըմը կիպի , պիր լիսանը ֆէսահաթ պէյանըմը , տիւնեա լէր տուրտուգճա պիր շահիտի ատիլ օլա պիլէճէք տիր :

Մէսէլի մէշհուր տուր , տիլտէն թաթը վէ տիլտէն աճը պիր շէյ օլմաճ : Պիղլէր օլ մէսէլէ պիր տարպը մէսէլ տահա իլալէ իտէրէք , տիլտէն ազիլ , վէ տիլտէն զիյատէ պիր միլլէթին սայ ու տիգգաթընա շայան հիւ պիր շէյ օլա մազ , տիմէկէ ճէսարէթ իտէրիլ : Ին սանլարըն ֆիքըրիսի , պիրի պիրիսէ պիլտի

րէն , տէվլէթլէրի իտարէ իտէն , միլլէթլէրի բիւր մալիւմաթ գըլան , զալմալարըն գալպինի եուլմատան , միւլլիֆլէրին գալլէմլէրին օյնասան , օգույանլարըն թէլէզզիւզ պիրլէ իսթիֆատէ իյլէմէսինէ սէպէպ օլան , վէ նիհայէթ շիքէթի ին սանիյէնին ճանը , թէնի , վէ թէմէլի , տիլ տիր տինսէ հագգ տըր վէ ֆարզ տըր :

Պիր չօճուգ , անասընտան թօղ տուգտան սօնրա , իքի իւշ եաշընա վալընճա , ալէսսէվիյէ , թամ սէվիլէճէք վագթի կէլտի տէնիլի ասէթտիր : Աճէպա նիլին սէվիլի , էկէր քիւլիւճէք գուգլայա պէնղէտիկի իլին իսէ , իքի սէնէ էվլէլ տահա քիւլիւք իտի . կիւլէլլիյի իլին իսէ , թամ կիւլէլլիք մէյտանէ կէլմէք իլին , պիր գալ սէնէյէ տահա միւսթաճտըր , վէ եախօտ պիր քեար ու քիսպ , վէ պիր իլմ ու սանաթ էօյրէն տի տէյու իսէ , տահա հիւ պիր շէյ պիլմէզ , տիւնեատէն պի խապէր տիր : Իմտի աճէպա նիլին սէվիլի , էվլէթ , սէվիլմէլի տիր , վէ քէք չօգ անա վէ պապալարտա , նիլին օլտուղուն պիլմէտիլլէրի հալտէ տախի , թապէն քէնտու գալպլէրինտէ , ինսան օլանա հիսս իլլէմէք ֆարզ օլան հիսսի տուլտուգլարընտան , օլ չաղտէ պուլունան չօճուգլարըն , հէր չաղտաքիլէրտէն զիյատէ սէվմէլի տիրլէր : Զիրա , օլ վագթէ տէկին , տահա չօճուգ պիր հալի հայվանիտէ պուլունուպ , ֆէգաթ օլ չաղլէրտէ իսէ , եալաշ եալաշ պիւլպիւ կիպի սէօյլէյէրէք , ինսան շիքէթինէ տախիլ օլմաղէ պաշլատըղընտան , հայվանտէն պըրըլպ ինսան իսմինէ շալէսթէ պույրուլաճաղի չաղտըր : Կէրէի , պիր անա պապա էվլատընտան տահանիլէ թահսիլաթլէր , մէնֆաաթլէր վէ մալիւմաթլէր պէլլէյէճէկի տէրքեարտըր , լաքին , կէրէք չօճուղուն , իլք թահսիլի լիսան օլմասը , վէ կէրէք անա պապանըն չօճուղուն սէօյլէմէյէ պաշլատըղըն կէօր տիլքտէ , հէր խուսուստան զիյատէ շաղ ու մէսըուր օլմասը , թապիաթըն գանու նունճա տախի , ինսան օլանա իլք իպթիտա միւսթիմ ու էլլէմ օլման տիլ օլտուղուն հէր կիւն վէ հէր սանաթ զահիլէն իիթար իլլէմէքտէ տիր :

Ի խան պահար թէքմիլ քիթապէր տօլտուրա պիլիբ պիր քէյֆիյէթ օլտուրունտան, պու դատար իլէ իգթիֆ, պիրլէ, լիսան հազգընտա դարըլարճա լազըմ կէլէն բէօլէլէրի պէյան իտէլիմ:

Տիւնեատէ էյի ֆէնա հէքքէս սէօյլէր լազըրտը իտէր, ֆէգաթ, պիր եապանի իլէ, պիր միրի քէլամ ատէմին սէօհպէթինտէ, նէ՝ գատար ֆարպ պուլունաճաղի թարիֆէ հաճէթ տէյիլ տիր: Վէ հէր եէրտէ, վէ հէր վապթ, գարըլարըն լիսանը երքէքլէրինքիտէն տահա զիյատէ թէմիլ, վէ թէլէֆֆուզարը թէլէսիրի օլտուրու աշիքեար տըր: Վէ պիր չօճուղունտա, իլք իպթիտա քէնսի լիսանըն, տահա անասընըն գուճաղընտա իքէն էօյրէնմէկէ պաշատըղընտան, թէքմիլէն լիսանը անասընտան էօյրէնէճէկի հէմ թապիի (թապիաթըն իգթիզասընտան) տիր, վէ հէմտէ ինքեար գապուլ իթմէզ հազըգաթլէրտէն պիրիսի տիր:

Պիր չօճուգ անասընտան պիրլազըրտըյը իշիտիպ էօյրէնմէք իչին, ֆիքրինտէ սազլամագ, վէ ֆիքրինտէն չըգարմամագ իչին, հէր վագթ սէօյլէմէք, վէ հէր վագըթ սէօյլէմէք իչին տէ, սէօյլէտիկի սէօզիւն մանասըն անլամագ լազըմ տըր:

Իլմի հայվանաթա ճիւղիճէ աշինա, վէ եախօտ, հէր կիւն հէր սաաթ կէօղիւմիւզ էօնիւնտէ նիչէ հայվանլարա պիր ազ տիգգաթլըճա նազար օլունտուգտա, պիր թագըմ հայվանլարըն, քէնտու եալլուլէրինէ հիչ պազըպ գայըրմատըգլէրի, մէսէլա պալըգլար, երլանլար, վէ պիր թագըմընըն տախի, աշըրը մուհապպէթ իւզըն, կէօզէտիպ հիմայէ իթտիքլէրի, մէսէլա թավուգլար, կէօկէրչինլէր, աշիքեար կէօրիւլուպ անլաշըլմագտէ տիր:

Տիմէք տիր քի, թապիաթտէ, էվլատընը գայըրմագ, վէ հիչ գայըրմամագ իքիսի տախի ճայիլ կիպի կէօրիւլմէքտէ իսէ տէ, ալէսսէվիյէ, հայվանլարըն էն պայաղը ճինսլէրինէ ինիտիքճէ, էվլատ մուհապպէթի ազալմագտէ օլուպ, հալպուքի, պայաղը ճինսլէրտէն եալաշ եալաշ ինսանէ թօղըն չըգըլտըգճա, տէրէճէ պէ տէրէճէ էվլատ մուհապպէթի

տախի իզտիյատ պուլմագտէ տիր: Իմտի պուլունտան նէշէթ իտէր քի, ինսան էվլատը, քիւլլի հայվանլարըն սէրֆիրազը օլտուգճա, թապիաթիլլէ, էվլատ մուհապպէթի խուսուսունտա տախի, քիւլլի հայվանէ սէրֆիրազ պուլունաճաղի իլիլ գաթը իգթիզասընտան տըր: Ֆէգաթ, պիր ֆամիլէատէ, պիր չօճուգ տիւնեայէ կէլտիքտէ, բէտէրինտէն հիչ պիր ֆաիտէ օլմայուպ, իլա վալիտէսինին հիմայէթինէ միւհթաճ պուլունտուղու էճիլտէն, չազգ իւէալանըն էմիր իւզըն, անասընըն մէմէսինտէ սիւտլէր հուսուպէ կէլմէյէ պաշայըպ, չօճուղուն նէզարէթ ու վէգայէսի, անճաղ վէ անճաղ, թա տօղտուղու սաաթտէն, անասընա խաս օլտուղու խապէր վիրիլմէքտէ տիր: Վէ ինսան էվլատը իսէ, մատու հալինտէ, հէր պիր հայվանըն եալլուսունտան զիյատէ, գալիֆ, պիթագաթ, հիչ պիր շէյ պիլմէզ, աթէշի կէօրսէ սարըլըր, չուգուրա րասթ կէլէն եուվարլանըր, պիր հալի աճայիպ տէ պուլունտուղունտան, թա երիւլլուպ, պիր ազ ինսան սըրասընա կէլինճէյէ գատար, տէօրթ պէշ սէնէյէ միւհթաճ տըր, եանի տիմէք իսթէրիլ քի, պիր չօճուգ, տօղտուղու սաաթտէն պաշլայարագ, տէօրթ պէշ սէնէ գատար հիչ տէյիլ իսէ վալիտէսինին եանընտա գալմաղէ, վէ եախօտ վալիտէսի էօլտիւկիւ թագտիրտէ, սայիր պիր գարը եանընտա պուլունմաղէ միւհթաճ տըր: Պու տէօրթ պէշ սէնէյի, սատէճէ սէօյլէյիպ կէլմէք բէք գօլայ պիր շէյ տիր, ֆէգաթ, շէօյլէ, օթուրուպտա թէֆէքքիւր իթտիկիմիլ վագթտա, օլ տէօրթ պէշ սէնէնին իչինտէ, անալարըմըզըն, պիլիմ երեզիւմիւզտէն չէքտիքլէրի գահմէթլէրի, կէճիւրտիքլէրի թէհիքլէրի, վէ էօյրէթտիքլէրի շէյլէրի, տէր խաթըր իտէճէք օլազ, երեզլէրճէ սէնէլէր, վալիտէլէրիմիզէ հիւսնի հիւրմէթ իլէ պազըպ գատը ու գըյմէթլէրին պիլմէկէ պօրճուլ օլտուղումուղու բէք չաբուգ ֆէհմու իտրաք իտէպիլիքիլ գանն իտէրիլ: Ո՛րա, պիր աշա չօճուղու պէսլէր, կիյինտիրիւր, օգշար, սէվէր, ֆէգաթ տահա իշ օլ գատարտա տախի տուրմագ. չիւնքի էվլատընա պաշ-

լըճա պիր շէյ տահա լազըմ՝ օլտուղուն պիրը, եանի պիր իբի եաշընավարտըգտա, սէօյլէյիպ տիլէ կէլմէսինէ պէքլէր . կիճ տիլէ չըգար իսէ, քէտէրլէնիր, մէրադ ի տէր . պաշար պին տիւրլիւ ճիլվէլէր, շիւ վէլէր, վէ նազմէլէր իլէ, սապինին գու լաղըն թօլտուղմաղէ . կիւնտիւզ, նիչէ սէօհպէթլէր իլէ օյնատըպ էյլէնտիրտիք տէն պաշգա, կէրէք կիճէ, վէ կէրէք կիւնտիւզ, եաթըրըպ ույութմաղէ չալը տըգտա, թաթըլ սատալէր իլէ, նիչէ նէն նիլէր սէօյլէր, նիչէ սէնալէր օգուր, վէ կիւյա թապիաթըն իգթիզասընճա, չօ ճուգ տախի քէնտի թարաֆընտան, վա լիտէսինին միւրատըն հասըլ իթմէք սէվ տասընտա կէզէրէք, վէ եախօտ օլ սէօյլէտիկի քէլամլէրի տիյնէյիպ էօյրէնմէք, քէնտույէ լազըմ՝ օլտուղուն, թա օլ սա աթլէրտէն պիրը վէ անլար կիպի, սուս օլուր, գուլազ գապարթըր, տիյնէր, վէ նիչէ էհլի բիթապէթլէրին օգույարապ ույզույա պէքլէտիքլէրի միսիլլիւ, անա վէ էվլատ, պիրի սէօյլէյէրէք, վէ տիկէրի տիյնէյէրէք, թաթըլ ույգույա քէնտու լէրինի թէսիմ իտէրլէր : Աճէպա, քէ տէրլէր պու տէօրթ պէշ սէնէնին իլինտէ նէ՝ եաբարլար, հիչ պիր շէյ . զիրա, թա պիաթըն իգթիզասընճա, տիւնէանըն խըտմէթլէրի իբիյէ թադսիմ օլունմուշ լար տըր . պիրի գուվվէթէ, գահմէթէ, վէ տիկէրի իսէ տիգգաթէ վէ րահաթէ միւհթաճ . պիրի էօրֆէ վէ հիյպէթէ, վէ տիկէրի իսէ, իլթիֆաթէ վէ մուհապ պէթէ միւհթաճ : Ալէ քէպալիք խիւտայի քէրվէրտիկէար, ինսան էվլատընը խալգ իյլէտիկի հալտէ, գարը վէ երբէք խալգ իյլէմիշ իսէտէ, պու իբի ճինս ինսանըն պէյնինտէ, եալընըզ երբէքլիք վէ տիշլիք ֆարգընը գօյմայուպ, իլա տիւնէա նըն ումուրու քիւլլիյէսինէ նէգարէն, հէր պիր խուսուստա ֆարգըր գօյարապ, տիւնէատէքի իբի ճինս խըտմէթլէրէ, իբի ճինս տէ հիւքմտարլէր վէ նազըրլէր նասապ պիրլէ, երբէք իլէ գարըտա, կէրէք վիճուտճէ, վէ կէրէք ախլազ ու խասսէ լէրճէ, քէք չօգ ֆարգ պէյան իլէմիշ տիր Եանի տիմէք իսթէրիզ քի, տիւնէատէ ինսան եաշամագ իլին, իբի տիւրլիւ խըտ-

մէթ իճընսընա պօրճու տուր . պիրիսի էքմէք, պիչմէք, գօշմագ, եարըշմագ, գուվ վէթ իլէ չալըշմագ, տիւշման իլէ ուղըաշ մագ, վէ պուշլարա տայիր . իշթէ էրբէք լէրին խըտմէթլէրի պուշլար տըր . վէ հէմ տէ թապիի տիր . զիրա, նիչէ նիչէ սէպէպլէրէ մէպնի, նասըլ քի, պիր ապ գարըլար իւզէրինտէ իճըպէ կէլէն թա պիաթլէրէ տիգգաթ իտէնլէրէ մալիւմ տուր . գարըլար էկէր մէզպուր խըտմէթլէրին իճընսընա չըգըշմուշ օլսալար, նէ հէր վագթ, վէ նէտէ երբէքլէր կիպի եաբա մայաճաղարը կիւնէշ կիպի աշիքէար տըր : Քէզալիք, տիքմէք, բիշլիմէք, սիլմէք, սիւբիւրմէք, եղգամագ, նիհայէթ, կիւնտիւզտէն Եօրուլմուշ օլան երբէյին լազըմ՝ կէլէն խըտմէթլէրինի պիր սուրէ թի հասէնէտէ իճըպէ գօյտուգտան պաշ գա, պիրինճի պօրճու օլան, վէ պիւթիւն մուհապպէթինէ օրթագ պուլունան, չօ ճուգլարընը պաղըպ կէօզէթմէք խըտմէ թի, հէմ գարըլարա մախսուս տուր, վէ հէմ տէ եարատըլըշարընըն իգթիզասըն տան տըր . տիմէք տիր քի, էկէր երբէքլէր գարըլար իլէ խըտմէթլէրինի տէյիշ թիւմէք լազըմ կէլէն, հէմ միւմքինսիզ օլ լաճաղի, վէ հէմ տէ թապիաթէ գար չը պուլունաճաղի աշիքէար տըր : Եօյլէ օլտուգտա, տիւնէատէ խըտմէթլէրին պու մինվալ իւզըն իբիյէ թադսիմ օլուն մասը թապիի տիր : Իշթէ թապիաթիլէն, չօճուգ տէօրթ պէշ եաշընտա օլունճայա գատար, քէտէրի թարլալարտա, գըրլար տա, վէ չարըլարտա պաղարլարտա, վէ նիհայէթ թաշըալարտա կէզմէկէ մէճ պուր օլուպ, վէ վալիտէսի իսէ, էվտէ գալ մաղէ պօրճու օլտուղունտան, քէտէր արթըզ չօճուգ զայլէսինտէն պի գայտ պուլունուպ, կիւնտիւզլէրի քէնտույէ մախսուս պուլունան խըտմէթլէր իլէ մէշ դուլ օլտուգտան պաշգա, կիճէ տախի, վալիտէ իլէ չօճուգ միյանէսինտէ կէչէն սէֆալը վէ ճէֆալը իւնս ու իւլֆէթտէն պի խապէր պուլունարագ, ույզուսուտ ու յույուպ, վիճուտին րահաթ իթտիլմէկէ պաղար : Տիւմէք տիր քի, պիր չօճուգ նա սըլ, հէր նէրէտէ, վէ հէր գանղի միլլէթ տէ վէ թայիֆէտէ օլուր իսէ օլուն, քէն-

տի լիսանընդ վալիտեսինտէն էօյրէնմէկէ միւհթաճ օլտուղու հէմ աշիքեար տըր , վէ հէմ տէ թապիի տիր :

Ոգ միւհլիֆիլէր Կէրէք պիւթիւն պիր միլէթի , վէ Կէրէք պիր ատէմի , աղաճ , ֆիտանա , մուճա , սույա վէ սալիւր շէյլէրէ պէնդէտէ կէլմիլէր տիր : Ֆէգաթ , պիղլէրին չիֆթալիք իլմինէ պիր գաչ սէնէ խըտմէթիմիլ վուգու պուլ մուշ օլտուղունտան , պիր չօճուղու պայաղըճա պիր թարլայա թէշպիհ իտէրիլ : Պիր թարլայա , չիֆթալի պուլունան քէս նէ էքէր իսէ , անը պիլէճէկի տէրքեար տըր : Հէր թարլանըն թօքըաղը Կէ հէր մէվգըրին ապ ու հէվասը պիր օլմատըղընտան , հէր թարլայա տա պիր կէօղ իլէ պագըլպ , պիր ճինս թօխմ էքիլէմէյուպ , իլլա , թարլասընս կէօրէ մահսուլ էքմէք իլմի գէրաաթըն իգթիղասընտան տըր : Պիր չիֆթալի , պիր թարլայա , պիր թօխմու էքտիլէտէն սօնրա , քէստի հալինէ պրագտըղը սուրէթտէ , Կէրէք բուղի կէարլէր վասէթասըյլա , վէ Կէրէք սայիւր պիր թարիգ իլէ , նիլէ պիհուտէ վէ գարարը թօխմարըն տախի ֆիլիսլէնիպ պաշ կէօսթէրէճէկի հէգարէն քէզ թէճըրիւպէ օլունմուշ պիր քէյֆիյէթ օլտուղունտան , մէրգում հէր վագթ , քէստի թարլասընը կէօրիւպ կէօղէտիպ , էքտիյի պուլտայլար արասընտա զուհուրէ կէլէն պէլէմիլլէրի գօքարըպ չըգարմաղէ պօրձիւ տուր . . . Պունուն կիպի տախի , հէր չօճուղուն վագթի սէպալէթինտէ , անասընտան նասըլ թօխմ ալըր իսէ , օլ թօխմա կէօրէ մէյլէ վիլուպ , ֆամիլեասընըն , միլլէթինին վէ տէվլէթինին , եա նամու շէօհրէթինէ , վէ եա տա պէտնմամ ու մէգէլլէթինէ պայիս օլտուղտան պաշգա , հաթթա պիւթիւն տիւնեատէ պուլունան , շու չիլքէթի ինսանիյէ տէնիլէն չիլքէթէ տախի , պիր ուղըրսուլ վէ մուգիրը աղա օլաճաղի շիւքհէսիլ տիր :

Վէ չօճուղուն կէրէք սինսի իգթիգասընտան , վէ Կէրէք անասըն չօճուղիւղէրինտէ օլան էսէրի թապիսինտէն , չօճուղար իքի իւչ սէնէնին իլինտէ , օլ գատար լագըրտը վէ տիլ էօյրէնէպիլլըրէր քի , օլ իքի իւչ սէնէնին իլինտէ էօյ-

րէնտիլլէրի գատարընը , պիւթիւտիլլէրինտէ , խարիճտէն թահսիլ իթմէք իսթէտիլլէրինտէ , հէմ օն սէնէտէն , վէ հէմ տէ օլ ֆէսահաթ իւղրէ թահսիլ իտէմէղլէր : Նասըլ քի , մէսէլի մէշհուր տուր սէօյլէնիւր , պիր ֆիտան տահաթաղէ իքէն թօլըուլըր , էօյլէ տէ , քէգալիք տահա թագէ իքէն էյրիլլըր : Պունտան տա նէլէթ իտէր քի , պիր չօճուղ անասընտան հէր նէ թարգ լիսան , վէ թէլէֆիուլ էօյրէնիւր իսէ , պիւթիւտիլլէրինտէ սօնրա , օլ աննսընտան էօյրէնսիկի թարգը եա հիլ թէպտիլ իտէմէղ , վէ եա տա քէք չօգ կիւլիլլէք էքէր : Պու սէօյլէտիլ կիմիլլէ հէր քէսին աղը իրէր իսէ տէ , պիր տէ միսալ իլէ թաքտիգ իտէլլմ : Մէսէլա իսթանպօլտա , քէք չօգ իսլամ գօնաղլարընտա , էիւղլէրճէ մէմլէքէթլէրտէն , էիւղլէրճէ լիսանը պօզուգ խըտմէթէարլար պուլունուլար , վէ եախօտ կիտէրլէր կէլիլլէր , վէ սէլամըգ իլէ հարէմ տայրէլլէրի այրը օլտուղունտան , վալիտէլլէրինտէն , օլ ֆասիհ լիսանլէր , վէ թաթը թէլէֆիլլէր իլէ , թէքէլլիւմ իթմէկէ ալըմըլ օլան չօճուղար , վէ քիւլիլ պէյլէր էֆէնտիլլէր , հարէմտէն չըգըպ սէլամըղա կէլիլլէր , էյլէնմէք , օյնամագ վէ տէ եախօտ խըտմէթէարլարտան պիրիսիլլէ պէրապէր սօգաղա չըգմագ իւղրէ , վէ պու արատա տէօրթ պէշ վէ պագէն տախի օն սէնէ գատար պիր չօճուղ , օլ լիսանը պօզուգ ատէմլէրին իլլէրինտէ գալըրլար իսէ տէ , գաթէն իքի իւչ սէնէնին իլինտէ վալիտէլլէրինտէն էօյրէնտիլլէրի թէմիլ լիսանլէրինտէ ղէրէճէ լէքէ կէթիլմէտիլլէրի աշիքեար տըր : Վէ պունուն կիպի տախի , օլ խըտմէթէարլէր , պէշ , օն , օթուղ , գըրգ , վէ էլլի ալթմըլ սէնէ , իսթանպօլտա էյլէնիպ , պինլէրճէ չօճուղար , վէ պիլիլլէք պէյլէր , վէ էֆէնտիլլէր տիհանլէրինտէն չըգան ֆասիհ լիսանլէր , վէ կիւլլէ թէլէֆիլլէր իլիտիլլէր , վէ հաթթա հօշլանըպ հայրան տախի օլուրլար իսէ տէ , էսկի պիլիլլէրինտէն վագ կէչիպ , թէմիլ լիսան թահսիլ իտէպիլլէր , նատիլրաթմէն կէօրիլլէպիլլէքտէ տիր : Չիւնէր , իքի թարաֆըն տախի , թէէսիլլի ա-

նատան գալմա տըր , եա հիջ սոգուլա-
մազ , վէ եա տա քիւլլի էօմր ու զաճմէ-
թէ վէ միւշքիւլաթէ միւհթաճ տըր :

Տէվաթ :

ՎԱԲՈՐ ԱԵՄԻՍԻՆԻՆ ԻՃԱՏԸ

Վաբօր տէնիլէն չարի կէմիլէրինին
տիւննայէ , վէ խուսուսիլէ ախզ ու իթա-
յէ օլան թէէսիրի , հէր քէսէ մալիւմ պիր
քէյֆիլէթ տիր : Նիլէ նիլէ ճահիլէր ,
մէզպուր կէմիլէրտէքի սու իլէ աթէլին
իճրա իլլէտիկի գուվիլէթէ , ագըլարը իր-
մէտիկինտէն , եա ճիւնն վէ եատա շէյթան
իշի տիր տէրլէր : Միլլէթիմիլին , Անա-
թօրւճա , Ֆազըր ահալիսինին , նէ տէ-
նիլզ կէօրտիւկիւ , վէ նէտէ ճէսիմ իլլէ-
րէ գուտրէթի օլմատըղը էճիլտէն , վա-
բօր կէմիսինի կէօրիւպ հայրան օլմազ ի-
չին , Սամսուն , Թրապզունա . . . վէ իւ-
կիւտարա գատար կէլմէյէ միւհթաճ
տըր : Ֆէգաթ , Իսթանպուլտա քի , նիլէ
վարիտաթ վէ գուտրէթ սահիպլէրիմիլզ
իսէ , էվիլլէքի ճահիլէր տէտիկիմիլզ կի-
պի , վաբօրլարն իլլէրինտէ քի ճինլէ-
տէն վէ շէյթանլէրտէն գօրգուտլարն-
տան , վաբօրճա իլլէրտէն , մէսէլա , Ֆապ-
րիգալէր , Թիւճարլըզլար , վէ սայրիտէն
հազէր իտէրլէր . անճազ պու սէյլէտի-
կիմիլզ գօրգուլու , ատալար , պօղսզ իլլէրի
վէ սայրի եէրլէրէ վաբօրլար իլէ կիտիպ ,
նիլէ գուլմարլարպազլըզլար , նիլէ էտէպ-
սիլլէքլէր վէ . . . լէր . . . լէր իլլին
շու գատար . . . զուրուչար թէլէթ իլլէ-
յէն , պիր Թագըմ միրաս եէտի աղալար ,
վէ ճօվինօլարլմիլզ հազգընտա անլամազ
օլմազ , զիրա անլէր միւսթէննա տըրլար . . .

Վերլի , Թէքմիլ վաբօրլարն տէնիլզ
իւզէրինտէ իլլէթիլլէյէ պաշլամասը ան-
ճազ էլլի պէշ սէնէ օլմուշ իսէտէ , Բը-
րիստոստան 287 սէնէ էվիլլէ , Սիլիւեատէ
քէային , վէ օլ վաթթէ նէզարէն 300,000
ճան սէքինէսի պուլունան Սիրագուզա
շէհրի ազիմի ալիմլէրինտէն , քիթապլէր-
տէ իսիլ մէշճուր օլան Արշիմէտ նամ ա-
լիմին , վէ մէրգուլմտէն եիւզ սէնէ զա-
տար սօնրա , Իսկէնտէքիլլիլլէ շէրօն ալի-

մին , վաբօր հազգընտա թէֆէքքիւրլէրի
օլտուղու զըյաս օլունմագտէ օլտուգտան
պաշգա , հաթթա , 630 Թարիլլէրինտէ ,
Իսթանպուլ զըյալը Դիւսթիլլէրին վադ-
թի հիւքիւլէթինտէ , Իսթանպուլա եա-
զըն մանասթըրլարն պիլիսինտէ , ըում
բաբազլարնտան պիրիսինին , վաբօր եանի
սուտան չըգան պուլունուն գուվիլէթինէ
մալիւմաթ տէրքէար օլարազ , վէ օլ հէն
կէամտէ իսէ , օլ մանասթըրն էօնիւն-
տէ պիր Թագըմ ասկէր կէլիպ չատըր
գուրարազ Թաամ Իսթէնտիկինտէ , մէր-
գում , հէման ոլիր սաաթա վարըր վար-
մազ , պուլու մարիֆէթիլլէ իւլ ատէտ
էօքիւզլէր բիշիլիպ , աճէլլէթէն ասկէրէ
եէթիշտիրի իսէտէ , պիչարէ , իֆթի-
րայէ ուղըյարազ , պիր պիւլիւճիւ տիւր
իսիլ իլլէ , գըյալը մէրգուլուն հուգու-
րունա չըգարըլարգտա , հազգը գազան-
տըգտան պաշգա , հիւսնի ըիայէթէ տախի
էրզանի գըլընարազ , Գայսէրիլլէ շէհրինէ
տախի Փիսգօպուս Թայէին պուլուլուր ճ :

Սօնրալարտէ , վաբօրուն ասըլ իճա-
տը հազգընտա , իսկիլիլզ վէ ֆրանսըզ
քիթապլէրի պէյնինտէ , իքի Թարաֆ-
տան տախի , իք իճատ պիշիմ տիր տէ-
նիլէրէք , իտտաա օլունուր իսէտէ , իճատ
ֆրանսըզըն , վէ իլլէրու կէօթիւրիւպ , մէյ-
տանէ կէթիւմէք իսկիլիլլէն տիր տէյու
գարար վէրիլլէր :

Չօգ . . . իտէրիլզ քի , պիլլիմ պէյ-
լէ իտտաալարտա հիլ իշիմիլզ եօգ իսէ-
տէ , պիր Թագըմ մէզհէպճէ բիւպճը
վէ գաճվէ ֆէյլէսօֆլարլմըզտա էքսիք
տէյիլլէր տիր . . .

Տիւնեատէ , հէր նէ քի իճատ վէ
իհտաս օլունմուշ , վէմիւճիտսլէրի Թաշ-
գիր օլունուպ , նիլէ ճէֆալէր տախիլէք-
միլլէր իսէտէ , սօնրատան նանքէօր ին-
սան ճինսի , կէօղիւնիւ աչըպ , հազըգա-
թը հալի կէօրէրէք , նէտամէթ կէթիւր-
մէքտէ պուլունմուշ տուր . ֆէգաթ , նէ
նանքէօրիւյիւն սօնու կէլմէքտէտիր , վէ-
նէտէ բէշիմանըղըն :

1613 սէնէլէրինտէ , ֆրանսանըն
Նօրմանտիա տէնիլլէն էյալլէթինտէ , Սա-
լոմօն տը Գօս իսմինտէ , պիր միսհէնտիս ,
բէք չօգ հիւնէրլէր կէօսթէրէրէք , Իսկիլլէ

Թերրատա , վէ Նէմէսթանտա , պիւյիւք խըտմէթլէրտէ պուլունուպ , վէ պիր Թազըմ քիթապլէր նէշը իյլէտիքտէն սօնրա , 1629 սէնէսինտէ , Ֆրանսայա կէլուպ , ու վազթին գրալը պուլունանն օն իւչինճիւ Լուինին , տէվլէթ նազըրըսը օլան , իսմի մէշուր , գարտինալ Ռիշլիյէօյէ , վաբօր հագգընտա Թէրթիպ իյլէտիկի քիթապը Թագտիմ իյլէտիքտէ , մէրգում Ռիշլիէօ իսէ , ու հէնկեամլէրտէ Նէմէ տէվլէթինէ զիյատէսիյէ տիւշման պուլունուպ , վէ Սալամօն տը Գօսուն տալի Նէմէսթանէ կիտիպ կէլիշ օլմասը մինասիպէթիյլէ , պիշարէ , ֆիթնէքեարլէր իֆթիրասընա ուզըայարագ , վէ քիթապընա ասլա տիգգաթ օլունմայարագ , կիւյա Նէմէ տէվլէթի պիր ճասուսու կիպի , զէնճիրպէնտ օլտուղու սուրէթտէ Գարտինալըն էմրի իւզըն , մահպէսէ իլգա օլունմուշ տուր : Վէ պու վաբօր իլմինէ մէրաղը պուլունանն , ինկիլթէրա մէմէլէթլէրինտէն Վօրսէսթէր մարգիպի տէնիլէն պիր պիւյիւք զաթ , միւրայիլք իւզըն հապսխանէյէ կիտիպ , վէ զէվալը Սալամօն իլէ կէօրիւշիւպ , պիր Թազըմ Թաթը իւմիտլէր վիւրէրէք , մէրգումուն իլմի հագգընտա քէսպի մալիւմաթ իյլէտիքտէն սօնրա , կէլիպ քէնտի իսմի իլէ վաբօր հագգընտա ինկիլիք լիսանընտա պիր քիթապ նէշը իյլէմիշ տիր :

Իշհամտիւլլահ , չօգ . . . իտէճէք պիր հալ տիրքի , քիթապճա օլան շէրէֆ ու շէօհրէթէ , պիղիմ զէնկինլէրիմիլ հասէտ ու հէվլէս իթմէտիքլէրինտէն , միլլէթիմիլին միւլլէթլէրի , պու պապտէ , Սալամօն կիպի չէնտանջալիր տէսիսէյէ կէլմէքտէն , զէրրէճէ վէսվէսէ իլլէմէյէճէքլէրի նիւմայան տըր :

Ֆէգաթ , աճայիպի շուրասը տըրքի , օն Էէտինճի տէվրտէ , Ռիշլիյէօ կիպի պիր պիւյիւք , ագըլը , վէ հըրսը շան ու շէրէֆլէ մէվսուֆ պիր զաթ , վէ օնտօգուղունճու տէվրտէ իսէ , Պօնաբարթէ կիպի պիր ֆաթիհ , վէ հըրսը ֆիւթուհաթ իլէ մէլուֆ պիր տիկէր զաթ , իւքիսինէ տախի վաբօր մաքինասընըն իճաւոր Թագտիմ օլունուպ , իքիսինտէն տալի ըհտտ օլունուր : Չիւնքի , տիւնէստէ

իլք տէֆա վաբօր կէմիսինի տէնիլգտէ Էէօրիւտէն Ամէրիգալը Ֆիւլթօն , փարիսէ կէլիպ , Պօնաբարթէյէ քէնտի սանաթընը Թագտիմ իյլէմիշ իսէտէ , իթիպար իթմէյուպ ըհտտ իյլէմիշ տիր :

Սալամօնտան սօնրա , արթըգ վաբօր հագգընտա , կէրէք ինկիլիլլէրտէն , կէրէք Ժէրմանիալըարտան , վէ կէրէք Ֆրանսըլլարտան , բէք չօգ չալըշանլար օլունշ իսէտէ , Թէճրիւպէսի անճագ 1772 սէնէսինտէ Ֆրանսըլ հարպիլի միւհէնտիպլէրինտէն , Գիւնթօլթուն Թէրթիպ ու Թէշթիլ իյլէտիկի պիր նէվի մաքինա իլէ փարիստէ նիլէ Ֆրանսըլ վէ միլլէլի սայիրէտէն ալիմէր , վէ պիւյիւք զաթլէր մուվաճէհէսինտէ իճրա օլունուպ , մէգպուր մաքինա իսէ , շէֆրի մէգպուրտա , հէրպիր սանաթա տայիր իճատ օլունմուշ օլան ալլէթլէրի վէ մաքինալէրի հըֆը իյլէյէն , վէ արզու իտէնլէրէ սէյր իթտիրիլէն , Գօնսէրվաթօար տէգ-Արէ-Մէթիէ նամ մահալլէ վազ օլունմուշ տուր :

Վէ պատէհու բէյ տէր բէյ , նիլէքիմնէլէր Թարաֆլարընտան , քէյֆիլէթ իլէրու կէօթիւրիւլէրէք , 1775 տէ Բէրրիէ , 1778 տէ Դօնաթան , 1787 տէ , վէ 1791 տէ Բաթրիէքը Սիլէր , 1795 տէ լօրտ Աթանօր , վէ 1801 տէ Սիմէնթօն , միւլախտուլէրին մարիֆէթլէրիլլէ , Թէճրիւպէլէր օլունուպ , մուհասսէնաթլէրի միւլահէտէ օլունմուշ տուր :

Ֆէգաթ , 1807 սէնէսինտէն 1814 սէնէսինտէ գատար , Ֆիւլթօն մարիֆէթիլլէ անճագ Էիկիրմի գատար վաբօրլար Էաբըլլապ , մէրգում Ֆիւլթօն իսէ 1815 սէնէսի , Էլլի Էաշընտա օլարագ , վէ տիւնէայր պայաղըճա պաշգա պիր զալըպա տէօքէրէք վէֆաթ իյլէտիքտէն սօնրա , արթըգ կիթտիքճէ , սանաթ մէյտան ալլապ հէր Թարաֆտա վաբօրլար ինշասընա միւպաշէրէթ օլունմուշ տուր :

Սիւնատիմիլի գրաաթէ ըաղպէթ պույուրան զէվաթըն , ճիւղիւ քիւլլի իաթիֆատէ իտէպիլմէսի Էմլլիլլէ , պիրագ տիգգաթլըճա օգույարագ , մէլլինի անլամաղէ սայ իլլէմէլէրի ըհճա օլունուր :

Վհօրիւն պիրիսի պիր
էլինտէ ֆէնար , վէ պիր
էլինտէ պիր սու թէսթի-
սի , կիճէլէյին չէճմէտէն
սու կէօթիւրիւրիքէն , կէօ
զիւ կէօրիւր քէօրիւն պի-
րիսի , պիզիւմ Իսթանպուլ
տաքիսիլէ թէրպիլէլի եէօ
րիւյէն . . . Էր կիպի , քէօ
րիւն էլինտէ թէսթի ու
տուզու թարաֆտան , հայ-
վան կիպի թօգունարագ
իւլէպիլիստէն , թէսթի
տիւշիւս գըրըմագտէ , վէ
քէօր իսէ պէտտուալէրէ
պաշամագտէ , մէրգում
կէօզիւ աջդ , քէօրիւն հա-
զըգաթէն քէօր ուտուզու
կէօրէրէք ձ աշըրպ թէս-
թիսին փարմսն վէրդիթ
տէն սօնրա , աճայիս ,
տօսթում սիլին կէօզիւ-
նիւզ կէօրմէտիկի սուրէթ-
տէ , պու ֆէնարը էլինիզ-
տէ թաշմագտէն միւրա-
տընըզ նէ՝ ումալը տըր տէ-
տիքտէ , քէօր ճէվապ վէ-
րիս , էֆէնտիւմ , պու ֆէ-
նարը պէն քէնտիւմ իլին
թաշմայըլ , իլլա զաթը-
նըզ կիպի կէօզիւ կէօրէն-
էր իլին թաշմագտէ խտի
խէմտէ , շիւտի ու խու-
սուստա տախի ալտանմը
օլտուզում զահիլէ չըգտը ,
տէմիլ տիթ : ***

Պիր վագթտան պէրու
փարիստէքի , Հայկազէան
վարժարան , իլին գաբան-
մը տէյու իշիտիլմէքտէ
խտիսէ տէ , տիւնքի ալտը-
ղմըզ խապէրէ նէգարէն ,
քէյֆիլէթին սահիճ ու
տուզու անլաշըմը տըր :
Պախթարը էրմէնիյան միւ-
լէթի նիլէյիտէք կէօլ եաշ-
լարըն քէսիլմէյէճէ տիթ :

ՀԱՅՈՑ ՄԱՏՈՒԹՅԱՆ ՎԵՐՈՒՄԱՆ ՎԵՐՈՒՄԱՆ

Եւ՝ Այրարատ Այրարատ , կէօղէրին քիւր խուն օլտուն ,
Երազըստըն գարարպ , չէմսին դուլմէթտէ գալտուն ,
Սօլտունը չէլէքէրին , կէլիւ սուլարըն տիլէ ,
Չաղասընը հէր դէման , ֆէրէտա ու ֆիլան իլէ :
Օլտուն սէն արթըզ տիւշար , հէզար տիւրիւ աէրտէրէ ,
Հազըլէթի Էյեուս կիպի , հէր տէմա՛ն ու զարէրէ ,
Օլմազ հալինէ իմտաւ , պէլի անձազ խիւտատէն ,
Տիւշմանէրին զալիս տիլլա եօգ թէսթի տօսթարտէն :
Ճէհալէթ գալլաստա , հալլա՛ք քի պու սէնէլէր ,
Տէօրիւնէլիւ թաշ իլէ , զայիս իթտիք իլի ճանէր :
Սանմայընը իշխանէր , վէ նէ տախի ալտըլ ,
Իլլա Մէթէպ պիրիսի , վէ տիլէրի քէնիսա :
Մէրն օլտուն օլ փարիս , գըլալ քիւր տաղ սիւնէմը ,
Տէօրիւ սէնէտէ իլի քէզ , լէքէլէնտի իսմիլի ,
Պին սէքիլ էիւզ էլիլ պէլ , օլտուն պիր զալում սէնէ ,
Կէօրիւ կէօղէրիւմ իլէ , օլտում մէճպուր էֆիլանէ ,
Օլ Հալար քիլիսէսի , գաբանալ կիթտի հէյ վա՛ն ,
Աճընալմ եա Հայար , չէքէլիւ պիլիլէրձէ ա՛ն ,
Կիթտի կէլին , տէտիք քի , Կիւլէիլ պէլի եաշար ,
Պիլիստիւր չօճուլարըն , ճէննէթէ պիր եօլ աշար -
Եալըզ , շիւտի մէկէրէլի , օլուպ պիր խէյալ թէհի ,
Հայկազէան Վարժարան տա , օլմու ահրէթէ բահի ,
Կիւլմէյիլիլ միլէթէր , ճիւնհա միլէթտէ տէյիլ ,
Միլէթ զալմ էլինտէ , զալմ տա դուլմա մայիլ :
Ալիմէր հէմ քիւլէքէր , ալլայըլ էլլա ու նիշար ,
Պէրէրէր հասրէթ իլէ , գըլտան սօնրանէ վագհար ,
Չիւրիւք ագըլ մէյվէսի , օլմազ պունտան զէյատէ ,
Ա՛ն , օլմալար տահա , դնէլէրի քիւլատէ ,
Օլ Թաղէ ֆիտանէրին : Միլէթ անէլիլ մի-հիւմաճ ,
Անէր օլաճագ պիլէքք , քիւլի տէրալէրէ իլաճ :
Սահիպիլի գուզուլարըլ , աղտա գալտըլ չօպանսըլ ,
Չօպանսըլ ույգուտա տըր , կէլիլ գուրսըլար աբանսըլ :
Պու տա պիր միւշիլաթ տըր , չօպանսըլ սիւրիւ օլմալ ,
Եիւլէրձէ սէնէլէր տիթ , սիւրիւ քէնտին գայըմագ :
Կէլինիլ ագգասէրէր , կէլինիլ կէնձ ալիմէր ,
Կէլինիլ ֆուգարալէր , կէլինիլ շալիբտանէր ,
Ալլայալմ պիր եէրտէ , պիրիքսին կէօլ եաշարը
Տիքէլմ իլի սէրվի , միլի մէլար թաշարը :
Կիտուպ պիր Հայ փարիս , կէօրալիքտէ սէրվիլէրի ,
Պիլիստիւր կէօլ եաշըլա , չըգմըլ արա տալէրի ,
Տուրուպ պարի չէնա լահա , գօյուպ էլլէրին էիւզէ ,
Տէսին , պիր քէրիլ , հէյ վա՛ն , նէ եաբարն ֆէլէք պիլէ ,
Փաղիլէթին տիւշմանը , պօղմագ մը սէնտէ հիւնէր ,
Տիւնմէլ անէ մարիֆէթ , եաբմագ տըր անձագ ճէվէր :